

Hea õpetaja!

Projekti Targalt internetis raames koostasid koolitajad Triin Kangur ja Ülle Sakias tunnikava, mida on lihtne kasutada internetiturvalisusest rääkimiseks eelkoolis ning esimeses kooliastmes.

Loodame, et leiate siit palju kasulikku materjali ning läbi meie ühise töö paranevad laste teadmised turvalisest interneti- ja arvutikasutusest. Kõik projekti käigus loodud materjalid leiate ka www.targaltinternetis.ee ning www.koolielu.ee.

Turvalist õppeaastat!

Triin Kangur

Tunni teema: turvalise arvuti – ja internetikasutuse tutvustamine

Aeg: 50 minutit

Laste vanus: 6 – 8 aastat

Teema ülevaade:

Internetiavarustes toimetavad väga erinevad inimesed – võiks öelda, et seal leidub igasuguseid „sulelisi ja karvaseid“. Enamus inimesi on ausad ja heatahtlikud, aga kindlasti kohtame ka kiuslikke ja valelikke. Erinevate uuringutega on kindlaks tehtud, et igas suuremas inimgrupis leidub ligi 2% tegelasi, kelle kavatsused ei ole kõige paremad. Kui arvutada kogu maailma arvutikasutajad (keda on 2011. aastal umbes 2 miljardit), siis saame kurikaelade arvuks 40 000. Ja kõigil neil on võimalus meie tuppa sisse astuda ja meilt midagi välja petta, kuidas? Kahjuks on interneti ja päriselu erinevus see, et internet tuleb üle maailma meile nn koju kätte. Seega on selliste külaliste vältimiseks vaja targemaks saada ja ohutult käituma õppida. Kuna Eesti lapsed teevad multimeediavahenditega tutvust juba lasteaiaaas, on kõige õigem aeg rääkida neile ohutu interneti kasutamise põhireeglitest just siis, kui nad oma esimesi samme interaktiivses maailmas astuvad.

/Birgy Lorenz, Pelgulinna Gümnaasiumi arendusjuht, Targalt internetis koolitaja, eLearning Award Winner 2010/

Targalt internetis töötuba koolieelikutele ja I – II klassi lastele keskendub neljale põhiteemale:

kuidas kasutada arvutit ja interneti; netikett ehk viisakas internetikäitumine; privaatsus ning soovitusel, kuidas end ja oma arvutit hoida.

Materjali, mida lastega jagada, leiate Targalt Internetis leheküljelt, Õpetaja rubriigist. Samuti on info kättesaadav Koolielu.ee portaalis, õppematerjalide varamus.

Lisainfot koolieelikute ja noorema kooliea meediakasutusest leiate:

<http://www.targaltinternetis.ee/opetajatele/>

http://www.teatoimeta.ee/Meediakasvatus_179.htm

Tunni eesmärk:

- ✓ Lapsed mõistavad interneti olemust
- ✓ Lapsed oskavad kasutada arvutit erineval eesmärgil
- ✓ Lapsed tunnevad viisaka internetikasutuse reegleid

Vahendid õpilastele: värviline pliiats ja "Töövihik: Mängi ja Õpi" tööleht nr. 13 (lisatud tunnikavale)

Vahendid õpetajale: 2 või 3 läbipaistmatut salli, mida mängude juures kasutada; arvuti, interneti ühendus; suur ekraan, projektor, joonisfilmi näitamiseks

Tegevuste kirjeldused	Aeg 50 minutit
<p>Tunni reeglite kehtestamine ja sissejuhatus teemasse:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Palu lastel käega märku anda, kui paljud neist kasutavad arvutit ✓ Palu märku anda, kes kasutavad arvutis olles ka internetti ✓ Palu märku anda, kellel on kodus päris oma arvuti ✓ Diskussioon teemal: millal lapsed arvutit kasutavad, kas üksi või vanemaga koos; kas vanemad on määranud ka ajalimiidi arvuti ja mängukonsoolide kasutamiseks. 	7 min
<p>I blokk: Mis on Internet Pimesiku mäng* Anna lühike ülevaade interneti olemusest; Küsimused lastele:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Mida internetis teha saab? ✓ Mida sina teed? ✓ Mida su õed-vennad ja vanemad internetis teevad? 	3 min + 3 min
<p>Tööleht: Mida saad teha arvutiga? Jaga lastele kätte töövihiku: „Mängi ja õpi internetis“ harjutusleht nr.13. Võimalusel näita töölehte suurel ekraanil ja selgita piltide tähendusi. Töölehe täitmiseks kulub 3 min.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Töölehe analüüs ✓ Terminite tutvustamine (võimalusel näita sõnakuju suurel ekraanil): e-mail või e-kiri; veebileht ja kodulehekülg; internetis surfamine; kasutajanimi või kasutajatunnus (ik. Log-in); parool või salasõna (ik. Password) 	10 min
<p>II blokk: Suhtlemine ja käitumine, privaatsus Diskussioon teemal viisakas käitumine</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Kuidas sa oma sõpradega käitud? Mismoodi sa käitud lasteaias, külas, mänguväljakul? ✓ Milliseid viisakusreegleid sa tunnend? ✓ Kas sa ka internetis oled kellegagi suhelnud/rääkinud? <p>„Õige-vale“ mäng*</p>	2 min + 10 min

<p>Kas sõpra võib lüüa? Kas tuttavale peab tere ütlemata? Kas ropendada tohib? Kas sa pead luba küsima, kui sa tahad teise lapse asja võtta? Kas valetada tohib? Kas sa räägid emale ja isale oma uutest sõpradest? Kas võõrale inimesele võib öelda oma aadressi? Kui võõras inimene kutsub sind mänguväljakul endaga kaasa, kas lähed? Kas sa küsid ema või isa luba, kui sa tahad kuhugi minna? Selgitus viisakast internetikäitumisest: Kui käitud sõpradega ja vanematega viisakalt, ütled tere, oled abivalmis ja sõbralik, siis samuti käitu ka oma interneti sõpradega.</p>	
<p>✓ Privaatsus „Inimene, keda sa ei tunne on võõras. Inimene, kellega sa oled rääkinud ainult internetis on võõras! Ära usu alati kõike, mida sa arvuti ekraanilt näed või loed. Inimene, kellega sa internetis suhtled/räägid, ei pruugi olla see, kellenä ta end esitleb. Ja sa ei tea, mida ta sinult saadud vastustega peale võib hakata.“</p> <p>Vaatame filmi: http://www.sheep.live.eu Netilambad, „Suur suu“</p> <p>Filmi analüüs. Diskussioon oma andmete avaldamise teemal</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Mis te arvate, miks ei tohi võõrastele inimestele öelda, kus te elate? ✓ Miks ei tohi võõrastele inimestele oma telefoni numbrit öelda? ✓ Kas vanemate nime, telefoninumbrit ja aadressi võiks sinu arvates ka võõrastele inimestele öelda? ✓ Kas oma salasõna võib teistele öelda? <p>Jätan meelde Oma perekonnanime ja kodust aadressi ma teistele ei ütle. Ema ja isa telefoninumbrit ma võõrastele ei ütle ega kirjuta. Oma telefoni ma teistele ei laena. Sõbrale laenamiseks küsin luba emalt-isalt või õpetajalt. Oma salasõna/parooli ja kasutajanime ma kellelegi teisele ei ütle. See on minu saladus.</p>	<p>1 min + 4 min + + 3 min + 3 min = 10 min</p>
<p>Viirused ja sobimatud leheküljed Peale toredate mängude ja kasulike programmide, on internetis palju ka, sellist, mis võib halba teha sulle või su arvutile. Igasugused vilkuvad reklaamid, aknakesed, mis ekraanil lahti hüppavad, võivad endas peita lehekülgi, mis lapse silmale vaatamiseks ei sobi. Või siis hoopis olla viirused, millele vajutades, jääb su arvuti haigeks. Täiskasvanud ütlevad selle kohta:“ Arvutis on</p>	<p>3 min</p>

<p>viirus“. Viiruse võib arvuti saada ka mõnest e-kirja manusest.</p> <p>Seepärast jätan meelde:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Viikuvatele reklaamidele ma hiirega ei klõpsa! ✓ Ekraanil lahti hüppavad aknakesed panen X kastikesest kinni või kutsun ema-isa vaatama. ✓ Mulle võõralt aadressilt tulnud kirju ma ei ava, vaid kustutan kohe oma postkastist. 	
<p>Soovitused ja KOKKUVÕTE:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Arvuti ja interneti kasutamisel kutsun ema-isa või vanema õevenna appi. Koolis kutsun õpetaja. ✓ Oma uutest sõpradest nii arvutis/internetis kui mänguväljakul räägin alati ka oma vanematele. ✓ Arvuti või telekamänguga mängin päevas 30 minutit ✓ Pãris sõbrad on need, kellega saan kokku ka mänguplatsil ✓ Internetis käitun samamoodi nagu kodus ja lasteaias. <p>Kui sul on mure, siis kõige pealt põõrdu oma vanemate või õpetaja poole. Alati võid helistada ka tasuta Lasteabi telefonil 116 111. Internetist vaata www.targaltinternetis.ee lehekõlge ja Netilammaste joonisfilme www.sheep.live.eu</p>	<p>2 min</p>

*“Pimesiku mæng“

Vajalikud vahendid: 2 lãbipaistmatut rãtikut silmade katmiseks; 2 mænguasja, mida otsida

Mængijad: 2 last, teised juhendavad

Õlesanne: kaetud silmadega liikuda ruumis ja leida õles otsitav ese.

Kirjeldus: valitakse 2 mængijat, kes omavahel võistlevad, kumb esimesena otsitava esemeni jõuab. Ülejäänud klass jagatakse kaheks meeskonnaks. Mænguasjad pannakse põõrandale või mingi eseme peale, u 5 m kaugusele otsijatest. Kumbi rühm lapsi moodustab ringi õmber oma mængija nii, et mænguasi jääb ringi mingisse punkti.

Mængijatel seotakse silmad kinni ja õpetaja jalutab mõlemal lapsel kãest kinni hoides mõõda saali ringi, et neid veidi segadusse ajada. Siis viib õpetaja kummagi lapse oma ringi sisse ja mænguande peale palub mõlemal rühmal oma mængijat juhendada mænguasja otsimisel.

Võidab meeskond, kes esimesena mænguasja õles leiab.

*LISA: Teise ringi võib mængida nii, et otsijat juhendab ainult 1 laps. Proovige, kas niimoodi leiab mænguasja kiiremini õles!

MÄNGU EESMRK: Näidata lastele, kui suur on internet; kui palju on seal erinevaid valikuid ja soovitud info leidmine võib õsna raske olla. Koos vanemaga on soovitud info leidmine palju lihtsam.

Laps on internetis õksi. Kui ta soovib veebist leida mingit kindlat lehekõlge, siis õksi on selle leidmine vãga raske. Lisaks pakuvad otsi-mootorid (teised lapsed ringis) palju eri erinevat informatsiooni, millest õige valimine on vãikesele lapsele vãga raske.

Kui last juhendab interneti kasutamisel lapsevanem, õpetaja või vanem õde-vend, on risk internetis „kaotsi“ minna, palju vãiksem.

* „Õige – vale mæng“

Õlesanne: oma liikumisega valida endale sobiv vastusevariant.

Kirjeldus: Õpetaja loeb ette väite, millele lapsed saavad vastata, kas väide on tõene või on väide lapse arvates väär. Õige ja jaatava väite korral on lapse ülesanne üles hüpata; väärade väite puhul – maha kükitada.

Kui saalis on rohkem ruumi, võib ära märgistada „õige/jah“ vastuse kohta ja „vale/ei“ vastuse kohta, kuhu nad peavad jooksuma, peale väite kuulamist.

**** LISAÜLESANNE**

„Tunne ära mäng“

Vajalikud vahendid: läbipaistmatu sall, silmade katmiseks.

Mängijad: Terve klass, 1 laps kaetud silmadega. Suurema grupi puhul võib klassi jagada kaheks või kolmeks ja mängida paralleelselt. Soovitav on õpetaja juuresolek.

Ülesanne: teiste laste hulgast oma sõbra ülesleidmine

Kirjeldus: 1 lapsel seotakse sall silmadele; Pimesiku käest küsitakse, kes on tema hea sõber klassis (oluline, et valitud sõber on teiste laste seas, hetkel kohal); ülejäänud klass võtab rivvi; lapsed hoiavad käsi enda ees. „Pimesiku“ ülesanne on sõber teiste laste seast üles leida. Laste rivi ees liikudes katsub „Pimesikk“ järgemööda kõikide laste käsi ja teeb oma pakkumise, milline neist on tema sõber – kui ta õigesti ei vali järgneb teine voor.

Iga laps ütleb „Pimesikule“ lause : „Kes ma olen?“

Kas „Pimesikk“ leiab nüüd sõbra kergemini üles?

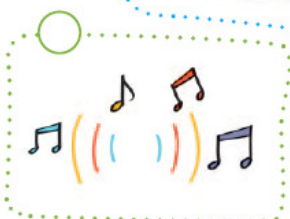
MÄNGU EESMÄRK: Näidata lapsele, et internet ei ole küll anonüümne, kuid alati ei tasu uskuda kõike ja kõiki, kellega sa internetis suhtled. Ekraani taha sa ju ei näe ja see, kellega suhtled, ei pruugi olla alati see, kelle end ütleb oleva.

Inimene, keda sa ei tunne on võõras. Päris sõber on see, kellega sa saad ka mänguplatsil koos olla, mitte ainult internetis. Oma interneti sõpradest räägi alati ka emale-isale.

Mida saad teha arvutiga?

Värvi ära need ringid, mis sinu arvates kujutavad tegevusi, mida tehakse arvuti abil.

Targalt internetis projekti raames loodud tunnikavad

Tiigrihüppe Sihtasutus

Targalt internetis